

ŠV. TOMAS AKVINIETIS
St. Thomas Aquinas

TEOLOGIJOS SUMA.
I D. TRAKTATAS APIE KŪRIMĄ.
16 KLAUSIMAS: *APIE TIESĄ.*
1–4 ARTIKULAI

Summa Theologica. Pt I. Treatise on the Creation.
Question 16: *Of Truth.* Articles 1–4

16 KLAUSIMAS

APIE TIESĄ (SUSKIRSTYTAS Į AŠTUONIS ARTIKULUS)

ĮVADAS

Pažinimas yra tikrų dalykų pažinimas (*scientia verorum*), todėl, apsvarsčius tai, ką žino Dievas, reikia tirti tiesą. Apie ją keliami aštuoni klausimai:

Pirma: ar tiesa (*veritas*) yra daikte (*in re*), ar tik prote (*in intellectu*)?

Antra: ar yra tik siejančiajame (*componente*) ir skirstančiajame (*dividente*) prote?

Trečia: apie tikro (*veri*) ir esančio (*ens*) santykį.

Ketvirta: apie tikro ir gero santykį.

Penkta: ar Dievas yra tiesa?

Šešta: ar viskas yra tikra dėl vienos tiesos, ar dėl daugelio tiesų?

Septinta: apie tiesos amžinumą.

Aštunta: apie jos nekintamumą.

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, Dievas, Kūrimas, tiesa, protas, daiktas, gėris, esatis.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, God, Creation, Truth, Intellect, Thing, Good, Being.

PIRMASIS ARTIKULAS

AR TIESA YRA VIEN TIK PROTE?

Į PIRMAJĄ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad tiesa (*veritas*) yra ne tik prote – ji veikiau yra daiktuose.

1. Juk Augustinas knygoje *Pokalbiai su savimi* (Augustinas 1994: 127–131) nepritaria tokiam tikrumo (*veri*) supratimui, kad tikra yra tai, kas regima. Mat, taip supratęs, reikėtų daryti išvadą, kad žemės gelmėse slypintys akmenys nėra tikri akmenys, nes jų niekas nemato. Taip pat jis nepritaria teiginiui, kad tikra yra tai, kas atrodo pažįstaniajam, jeigu jis nori ir gali pažinti, nes tokiu atveju reikėtų daryti išvadą, jog tai, ko niekas negali pažinti, nėra tikra. O tikrumą jis apibrėžia šitaip: tikra yra tai, kas yra. Todėl atrodo, kad tiesa yra daiktuose, bet ne prote.
2. BE TO, visa, kas tikra, yra tikra tiesa (*veritate verum est*). Tad, jeigu tiesa būtų tik prote, tai tikra būtų vien tai, kas mąstoma, o taip manyti – tai daryti klaidą, būdingą tiems senovės filosofams, kurie teigė, jog visa, kas atrodo, yra tikra. Priėmus šią prielaidą, reikėtų sutikti su išvadą, kad vieni kitiems prieštaraujantys dalykai tuo pat metu yra tikri, jeigu jie skirtingiems asmenims atrodo tikri.
3. BE TO, *priežastis, dėl kurios daiktas yra toks, yra labiau tokia*, kaip apie tai rašoma pirmojoje *Antrosios analitikos* knygoje (*The Basic...1941: 113 [72a 29]*). Bet, remiantis Filosofo *Kategorijomis, dėl to, kad daiktas yra arba jo nėra, nuomonė arba teiginys yra teisingas arba klaidingas* (Aristotelis: 1990 a: p. 33 [4b8]).¹ Todėl tiesa labiau yra daiktuose negu prote.

BET PRIEŠINGAI Filosofas aiškina šeštojoje *Metafizikos* knygoje, teigdamas, jog tai, kas teisinga ir klaidinga, yra ne daiktuose, o mąstyme (*The Basic...1941: 782 [1027b25]*).

ATSAKAU, kad kaip geru (*bonum*) vadinama tai, ko siekia noras (*appetitus*), taip teisingu (*verum*) vadinama tai, ko siekia protas (*intellectus*). Tačiau norėjimas ir mąstymas, arba bet koks pažinimas, skiriasi tuo, jog tai, kas pažįstama, yra pažįstaniajame, o tai, ko norima, yra daikte, kurio norintysis siekia. Tad norėjimo tikslas (*terminus*), tai, kas gera, yra pageidaujama daikte, o pažinimo tikslas, tai, kas teisinga (*verum*), yra pačiame prote. Tačiau tai, kas gera, yra daikte tiek, kiek jis yra susijęs su norėjimu. Todėl kaip ši gerumo samprata (*ratio bonitatis*) išvedama iš pageidaujamo daikto į norėjimą, dėl to norėjimas vadinamas geru, jeigu norima gero, taip, kadangi tai, kas teisinga, yra prote tiek, kiek protas atitinka mąstomą daiktą, būtina, jog protas suteiktų mąstomam daiktui teisingumo sampratą, kad ir mąstomas daiktas būtų vadinamas teisingu tiek, kiek jis susijęs su protu. Tačiau mąstomas daiktas su protu gali būti susijęs arba iš esmės (*per se*), arba atsitiktinai. Daiktas iš esmės susijęs su protu kaip tuo, nuo kurio priklauso to mąstomo daikto esatis, o atsitiktinai susijęs su protu kaip tuo, kas tą mąstomą daiktą gali pažinti. Panašiai sakome, kad namas su statytojo protu susijęs iš esmės, o atsitiktinai susijęs su protu to, nuo kurio nepriklauso. Tačiau apie daiktą sprendžiama ne pagal jam priklausančius atsitiktinius požymius, o pagal tai, kas jam priklauso iš esmės.² To-

dėl kiekvienas daiktas vadinamas visiškai teisingu dėl santykio su protu, nuo kurio priklauso. Taigi dirbtiniai daiktai vadinami teisingais dėl santykio su mūsų protu: juk sakoma, kad tas namas, kuris atitinka statytojo prote esantį pavidalą, yra teisingas; taip pat sakoma, kad teiginys yra teisingas tiek, kiek jis yra teisingo supratimo ženklas. Panašiai ir gamtos daiktai vadinami teisingais pagal tai, kiek jie yra panašūs į dieviškajame prote esančias rūšis (*species*): juk teigiama, kad tas akmuo atitinka tą akmens prigimtį, kuri iš anksto sumąstyta dieviškajame prote. Taigi tiesa (*veritas*) pirmiausia yra prote, o vėliau – daiktuose, nes su protu siejama kaip su pradū. Todėl tiesa žymima įvairiais būdais. Juk Augustinas knygoje *Apie tikrąją religiją* rašo, kad „tiesa yra tai, kuo parodoma tai, kas yra“ (Augustini 1841 b: c36). Hilarijus taip pat sako, kad „tikra (*verum*) yra tai, kuo parodoma arba atskleidžiama esatis“ (Hilarii 1845: 40). Tai būdinga tiesai, kuri yra prote. O daikto tiesai pagal jo santykį su protu skirtas Augustino pateiktas apibrėžimas knygoje *Apie tikrąją religiją*: „Tiesa yra didžiausias panašumas į pradą, neturintis jokio nepanašumo“ (Augustini 1841 b: c36). Taip pat toks Anselmo apibrėžimas: „Tiesa yra tik protu suvokiamas teisingumas (*rectitudo*)“ (Anselmi 1853: 478–479), nes teisingas tas, kuris atitinka pradą. Dar toks Avicenos apibrėžimas: „Kiekvieno daikto tiesa yra savybė, teikianti pastovumą jo esančiai“ (Avicenna 1980: 413). O teiginys, kad tiesa yra daikto ir supratimo atitiktis, tinka abiem atvejais.

Taigi Į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad Augustinas kalba apie daikto tiesą, todėl iš tiesos sąvokos pašalina santykį su mūsų protu, nes iš bet kokio apibrėžimo šalintina visa, kas atsitiktina.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad senovės filosofai nekildino gamtos daiktų iš kokio nors proto, bet teigė, kad jie atsitiktinai (*a casu*) atsiranda, ir manė, jog tai, kas tikra (*verum*), susiję su protu, todėl nutarė, kad daiktų tiesa (*veritas rerum*) priklauso mūsų proto tvarkai. Iš to kilo keblumai, kuriuos Filosofas aprašo ketvirtoje *Metafizikos* knygoje (*The Basic...*1941: 736–737 [1005b18–34]). Tačiau tokių keblumų nekyla, jeigu mes teigiame, kad daiktų tiesa priklauso santykiui su dieviškuoju protu.

Į TREČIAJĮ atsakytina, jog, nors daiktas yra mūsų proto tiesos priežastis, vis dėlto tai nereiškia, kad daikte pirmiausia atrandama tiesos sąvoka (*ratio*), panašiai kaip vaistuose sveikata neatrandama pirmiau negu gyvūne, nes vaistų galia (*virtus*), o ne jų sveikumas yra sveikatos priežastis, mat vaistai nėra vienareikšmis veiksnys. Panašiai ir daikto esatis (*esse rei*), o ne jo tiesa yra proto tiesos priežastis. Todėl Filosofas sako, kad nuomonė ir teiginys yra teisingas *dėl to, kad daiktas yra, o ne todėl, kad daiktas yra tikras*.

ANTRASIS ARTIKULAS

AR TIESA YRA SIEJANČIAJAME IR SKIRSTANČIAJAME PROTE?

Į ANTRAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad tiesa yra ne tik siejančiam ir skirstančiam prote.

1. Juk Filosofas trečiojoje traktato *Apie sielą* knygoje rašo, kad, kaip jusliniai junta-
mų objektų suvokiniai visada yra teisingi (*veri sunt*), taip teisingas ir mąstomo
objekto supratimas, „jog kas nors yra (*quod quid est*)“ (Aristotelis 1990 b: 393
[430b]). Bet siejimo ir skirstymo nėra nei jutime, nei prote, pažįstančiame ką nors,
kad kas nors yra. Todėl tiesa yra ne tik siejančiajame ir skirstančiajame prote.
2. BE TO, Izaokas knygoje *Apie apibrėžimus* rašo, kad tiesa (*veritas*) yra daikto ir
supratimo atitiktis (*adaequatio rei et intellectus*) (Israeli 1938: *Mk* 322–23). Bet kaip
sudėtinių, taip ir nesudėtinių dalykų supratimas gali atitikti daiktus, taip pat ir
jutimas, juntantis daiktą, kad jis yra. Vadinasi, tiesa nėra vien tik siejančiajame
ir skirstančiajame prote.

BET PRIEŠINGAI aiškina Filosofas šeštojoje *Metafizikos* knygoje, teigdamas, kad
nei prote, nei daiktuose nėra tiesos apie paprastus dalykus ir apie tai, jog *kas nors
yra* (*The Basic...* 1941: 782 [1027b27]).

ATSAKAU: reikia teigti, jog tikrumas (*verum*), kaip jau minėta, savo pirmine
prasme yra prote. Bet kiekvienas daiktas yra tikras (*vera*) dėl to, kad turi savo pri-
gimtinį pavidalą, todėl būtina, kad protas būtų teisingas tiek, kiek jis pažįsta, kiek
jis turi panašumo į pažįstamą daiktą, kuris yra jo pavidalas, tiek, kiek jis yra pažįs-
tantis. Taigi tiesa apibrėžiama supratimo ir daikto atitiktimi. Todėl pažinti tą atitik-
tį – tai pažinti tiesą. Tačiau jutimas šitaip nepažįsta, nors rega turi regimojo objekto
panašumą, tačiau ji nepažįsta santykio tarp regimojo daikto ir to, ką ji apie tą daik-
tą suvokia. O protas gali pažinti savo panašumą į suprantamą daiktą, bet ne tada,
kai žino, jog kas nors yra, o tada, kai sprendžia, kad tas daiktas yra toks pat, kaip
tas pavidalas, kurį protas apie jį supranta. Tada protas pirmą kartą sužino ir išsako
tai, kas tikra (*dicit verum*). Tai jis daro, siedamas ir skirstydamas, nes kiekviename
teiginyje tariniu žymi tam tikrą pavidalą, kurį arba priskiria tam tikram veiksniumi
žymimam daiktui, arba nuo jo atskiria. Todėl teisingai sakoma, kad tam tikro daik-
to jutimas arba žinojimas, jog kas nors yra, yra tikras (*verus*), bet ne tikrovės paži-
nimo arba išsakymo prasme. Tą patį galima pasakyti ir apie sudėtines bei nesudė-
tines ištaras. Vadinasi, tiesa gali būti jutime arba prote, žinančiame, jog kas nors
yra, kaip ji yra kuriame nors tikrame daikte, bet ne kaip pažinta pažįstančiajame,
kaip to reikalauja žodis „tikras“ (*verus*), nes pažinta tikrovė yra proto tobulumas.
Todėl, teisingai kalbant, tiesa (*veritas*) yra siejančiajame ir skirstančiajame prote, bet
ne jutime ir ne prote, žinančiame, jog kas nors yra. Taigi atsakymas į artikulo pra-
džioje pateiktus argumentus savaime aiškus.

TREČIASIS ARTIKULAS

AR TAI, KAS TIKRA, IR TAI, KAS YRA, GALIMA PAKEISTI VIENĄ KITU?

Į PIRMAJĄ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, kad tai, kas tikra, ir tai, kas yra, nega-
lima pakeisti vieno kitu.

1. Juk, kaip minėta (a. 1), tai, kas tikra, yra proto nuosavybė, o tai, kas yra, yra daiktų nuosavybė. Todėl negalima jų pakeisti vieno kitu.
2. BE TO, tai, kas apima tai, kas yra, ir tai, ko nėra, negalima pakeisti vieno kitu, o tai, kas tikra, apima tai, kas yra, ir tai, ko nėra, nes tikra (*verum*), kad esantis yra (*quod est esse*) ir kad nesančio nėra (*quod non est non esse*). Todėl to, kas tikra, ir to, kas yra, negalima pakeisti vieno kitu.
3. BE TO, neatrodo, kad pirmesnius galima pakeisti vėlesniais. Bet atrodo, jog tai, kas tikra, yra pirmiau negu tai, kas yra, nes tai, kas yra, suprantama tik kaip tai, kas tikra (*sub ratione veri*). Todėl atrodo, kad tai, kas tikra, ir tai, kas yra, negali būti sukeičiami vietomis.

BET PRIEŠINGAI aiškina Filosofas antrojoje *Metafizikos* knygoje, teigdamas, kad ta pati daiktų tvarka yra esatyje ir tiesoje (ten pat: 713 [993b30]).

ATSAKAU: kaip geras turi norimo prasmę (*habet rationem appetibilis*), taip tikras (*verum*) yra susijęs su pažinimu. O kiekvienas, kiek jis iš esaties turi, tiek yra pažinūs. Todėl trečiojoje traktato *Apie sielą* knygoje rašoma, kad siela tam tikru būdu yra viskas jutimu ir protu (*secundum sensum et intellectum*). (Aristotelis 1990 b: 395 [431b21]). Taigi kaip gerą galima sukeisti su esančiu, taip ir tikrą. Bet kaip geras esantį papildo norimo prasme, taip tikras papildo santykiu su protu.

Todėl Į PIRMAJĮ reikia atsakyti, kad, kaip jau minėta (a. 1), tai, kas tikra, yra daiktuose ir prote. Tai, kas daiktuose tikra, galima esmiškai (*secundum substantiam*) sukeisti su tuo, kas juose yra. O tai, kas prote tikra, galima sukeisti su tuo, kas yra, kaip išraišką su išreiškiamu (*manifestativum cum manifestato*), nes tai, kaip jau minėta (a. 1), priklauso tikrumo sampratai. Nors galima sakyti, jog tai, kas yra, lygiai taip pat kaip ir tai, kas tikra, yra ir daiktuose, ir prote, tačiau tai, kas tikra, pirmiausia yra prote, o tai, kas yra, pirmiausia yra daiktuose. Taip atsitinka todėl, kad tai, kas tikra, ir tai, kas yra, turi skirtingus santykius (*differunt ratione*).

Į ANTRAJĮ atsakytina, jog tas, kurio nėra, savyje neturi to, ką būtų galima pažinti, tačiau pažįstamas tiek, kiek protas jį daro pažinų. Todėl tai, kas tikra, grindžiama tuo, kas yra, tiek, kiek nesantis yra tam tikras proto esinys, būtent tai, kas suprasta protu.

Į TREČIAJĮ atsakytina, jog teiginį, kad tą, kuris yra, galima suprasti, tik turint to, kas tikra, sampratą, galima traktuoti dvejopai. Viena vertus, tai, kas yra, galima suprasti, tik suprantant tai, kas tikra. Tokiu atveju teiginyje bus tiesa. Kita vertus, tą, kuris yra, galima suprasti, tik supratus tai, kas tikra. O tai yra klaida. Bet to, kas tikra, negalima suprasti, nesupratus to, kas yra, nes tai, kas yra, patenka į to, kas tikra, sampratą. Panašiai bus, jeigu tai, kas suprantama, palyginsime su tuo, kas yra. Juk to, kas yra, negalima suprasti, jeigu jis nėra tai, ką galima suprasti, tačiau galima suprasti, nesuprantant jo suprantamumo. Taip pat supratus tą, kuris yra, galima suprasti tai, kas tikra, bet nesupratus to, kuris yra, negalima suprasti to, kas tikra.

KETVIRTASIS ARTIKULAS

AR TAI, KAS GERA, MAŠTOMA PIRMIAU NEGU TAI, KAS TIKRA?

Į KETVIRTAJĮ ATSAKOME ŠITAIP. Atrodo, jog tai, kas gera, maštoma pirmiau negu tai, kas tikra.

1. Juk bendresnis maštyme yra pirmesnis – tai akivaizdu iš pirmosios *Fizikos* knygos (*The Basic...* 1941: 228 [189a5]). O geras yra bendresnis už tikrą, nes tai, kas tikra, yra tai, kas protui gera. Todėl tai, kad gera, maštoma pirmiau negu tai, kad tikra.
2. BE TO, kaip jau minėta (a. 2), tai, kas gera, yra daiktuose, o tai, kas tikra, yra siejančiajame ir skirstančiajame prote. Bet tai, kas yra daikte, yra pirmiau negu tai, kas yra prote. Todėl tai, kas gera, maštoma pirmiau negu tai, kas tikra.
3. BE TO, tiesa yra tam tikra dorybės rūšis – tai akivaizdu iš ketvirtosios *Etikos* knygos (Aristotelis 1990 c: 140 [1127a20]). Bet dorybė priklauso gėriui, nes, pasak Augustino, ji yra gera protingos sielos ypatybė (Augustini 1841 a: II, 19). Vadinasi, tai, kas gera, yra pirmiau negu tai, kas tikra.

BET PRIEŠINGAI: tai, kas priklauso didesniai skaičiui, maštoma pirmiau. O tai, kas tikra, priklauso ir tiems, kuriuose nėra gero, būtent matematikos dalykams. Vadinasi, tai, kas tikra, yra pirmiau negu tai, kas gera.

ATSAKAU: nors tai, kas gera, ir tai, kas tikra, gali būti pakeista tuo, kas yra, tačiau visi trys maštomi skirtingai. Todėl tai, kas tikra, be išlygų maštoma pirmiau negu tai, kas gera. Tai akivaizdu dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia dėl to, kad tai, kas tikra, yra artimiau tam, kas yra, kitaip tariant, tai kas tikra, yra pirmiau negu tai, kas gera. Juk tai, kas tikra, susiję su esatimi be išlygų ir tiesiogiai, o gerumo samprata lydi esatį tik tiek, kiek esatis yra tobula, nes dėl tobulumo ji yra pageidautina. Antroji priežastis yra akivaizdi dėl to, kad pažinimas prigimtimi pralenkia norėjimą. Todėl, kai tai, kas tikra, reiškia pažinimą, o tai, kas gera, – norėjimą, pirmiau maštoma tai, kas tikra, o ne tai, kas gera.

Todėl į PIRMAJĮ argumentą reikia atsakyti, kad valia ir protas įterpia į save vienas kitą, nes protas supranta valią, o valia nori (*voluntas vult*), kad protas suprastų. Todėl tarp tų dalykų, nukreiptų į valios objektą, yra ir tie, kurie priklauso protui, ir priešingai. Taigi norimų objektų tvarkoje tai, kas gera, yra bendra, o tai, kas tikra, – atskira, bet maštomų objektų tvarkoje yra priešingai. Matant, jog tai, kas tikra, yra tam tikras gerumas, darytina išvada, kad tai, kas gera, yra pirmiau norimų objektų tvarkoje, bet ne išvada, jog tai yra be išlygų pirmiau.

Į ANTRAJĮ atsakytina, kad maštyme pirmesnis yra tas, kuris pirmiau patenka į protą. Bet protas pirmiausia supranta tai, kas yra, paskui supranta save kaip suprantantį tai, kas yra, ir dar vėliau supranta save kaip norintį to, kas yra. Todėl pirma yra to, kas yra, samprata, antra – to, kas tikra, samprata ir trečia – to, kas gera, samprata, nors gėris yra daiktuose.

Į TREČIAJĄ atsakytina, kad tiesa vadinama dorybė nėra tiesa apskritai, o tik tam tikra tiesa, kuria žmogus žodžiais ir darbais save parodo, kaip jis yra. Bet, kaip jau minėta (a. 1), gyvenimo tiesa išreiškiama atskirai, atsižvelgiant į tai, kaip žmogus išpildė savo gyvenime tai, į ką dieviškuoju protu buvo kreipiamas, panašiai kaip tiesa sakoma ir apie kitus dalykus. O teisingumo tiesa reiškia, kad žmogus kitam daro tai, ką pagal įstatymų nurodymus privalo daryti. Todėl iš šių atskirų tiesų negalima pereiti į bendrąją tiesą.

Literatūra

- Anselmi S. 1853. *Dialogus De Veritate*, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 158. Prieinamas internete: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1033-1109,_Anselmus_Cantuariensis,_Dialogus_De_Veritate,_MLT.pdf> [žiūrėta 2023 m. sausio 18 d.].
- Aristotelis. 1990 a. Kategorijos. Iš senosios graikų kalbos vertė Jonas Dumčius. *Rinktiniai raštai*: 23–60. Vilnius: Mintis.
- Aristotelis. 1990 b. Apie sielą. Iš senosios graikų kalbos vertė Vosylius Sezemanas. *Rinktiniai raštai*: 321–405. Vilnius: Mintis.
- Aristotelis. 1990 c. Nikomacho etika. Iš senosios graikų kalbos vertė Jonas Dumčius. *Rinktiniai raštai*: 61–273. Vilnius: Mintis.
- Augustinas Aurelijus. 1994. Pokalbiai su savimi. Iš lotynų kalbos vertė Vaidilė Stalioraitytė. Vilnius: Aidai.
- Augustini Aurelii S. 1841 a. De Libero Arbitrio libri tres, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 32. Prieinamas internete: <http://www.augustinus.it/latino/libero_arbitrio/index2.htm> [žiūrėta 2023 m. sausio 16 d.].
- Augustini Aurelii S. 1841 b. De Vera Religione liber unus, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 34. Prieinamas internete: <http://www.augustinus.it/latino/vera_religione/index.htm> [žiūrėta 2023 m. sausio 16 d.].
- Avicenna Latinus. 1980. *Liber de Philosophia Prima sive Scientia Divina* V–X. Édition critique de la traduction Latine Médiévale par S. van Riet. Louven: E. Peeters.
- Hilarii S. Pictavensis Episcopi. 1845. De Trinitate Libri Duodecim, Migne J.-P., Parisiis (ed.). *Opera Omnia: Patrologiae Latinae Elenchus*. PL 10. Prieinamas internete: <http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0315-0367,_Hilarius_Pictaviensis,_De_Trinitate_Libri_Duodecim,_MLT.pdf> [žiūrėta 2023 m. sausio 25 d.].
- Israeli Isaac. 1938. *Liber de Definicionibus*, Joseph Thomas Muckle (ed.). in *Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age* vol. XI.
- The Basic Works of Aristotle*. 1941. Edited and with an introduction by Richard McKeon. New York: Random House.

Nuorodos

¹ Pastaba: nurodytos citatos vertimas iš lotynų kalbos šiek tiek skiriasi nuo vertimo iš originalo kalbos, tačiau mintis iš esmės lieka nepakitusi.

² T. y. pagal esminius pažymius.

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
nepriklausomas tyrėjas

Versta iš: *Sancti Thomae de Aquino Summa Theologiae prima pars a quaestione LXXVII ad quaestionem LXXXIII*. Textum Leoninum Romae 1889 editumet automato translatum a Roberto Busa SJ in taenias magneticasdenuo recognovit Enrique Alarcón atque instruxit. Prieinamas internete: <<https://www.corpusthomicum.org/sth1077.html>> [žiūrėta 2023 m. sausio 16 d.].